

La política és pedagogia: el paper dels polítics

Ernest Benach* | ernest.benach@parlament.cat

«La política com a art d'explicar-se». Així definia Marta Mata (1926-2006) en un dels seus darrers articles l'obra de Rafael Campalans (1887-1933) *Política vol dir pedagogia*. Un llibre que s'ha convertit en un concepte en ell mateix. Una idea de la manera de fer política, una reflexió sobre el comportament dels polítics. Un referent per tal de revertir una de les principals causes de la desafecció política que viu el país.

En democràcia, quan falla la pedagogia, falla la política. Diuen que la política és l'art de gestionar els conflictes i això, en democràcia, es tradueix en la necessitat d'un diàleg permanent no només entre els representants polítics i els potencials actors en conflicte, sinó també entre la ciutadania i els seus representants; el diàleg d'una societat viva sobre l'àmbit de la res pública, que és tot el contrari del monòleg de les imposicions que caracteritza les dictadures.

* President del Parlament de Catalunya

La política és complexa perquè és la confluència de les moltes realitats, de les moltes visions d'un país que es troben amb l'ús de la paraula, del diàleg raonat, la discussió argumentada

Aquest diàleg permanent necessita uns nivells mínims de cultura política al conjunt del país. Sense una cultura política forta i estesa en totes les capes de la societat, tota democràcia esdevé dèbil davant les pròpies febleses, vulnerable a la demagògia, definida aquesta com a «afalac de les passions de la plebs per tal de dominar-la i treure'n partit».¹

La manipulació democràtica i la demagògia són dos exemples dels defectes propis del sistema, exemples de la perversió de l'ideal democràtic que cobren més força com menor és la cultura política d'una societat.

Això, en un país com el nostre, en què generacions senceres s'han educat i han crescut en la foscor política d'una dictadura o en un posterior entorn de majories absolutes i de progressiva fragmentació i individualització de valors, atorga als representants polítics una responsabilitat, una obligació pedagògica, que possiblement ni s'ha exercit ni s'exerceix de manera suficient. Si bé en el procés de transició democràtica es van adoptar mecanismes per reforçar i ajudar a la consolidació dels partits polítics, el propi joc competitiu del sistema democràtic ha deixat en segon terme aquesta funció pedagògica en favor d'una política-espectacle, una política mediatitzada i simplificadora que en lloc d'ajudar a educar la ciutadania, la manté majoritàriament allunyada de la implicació en les

coses públiques, allunyada de la res pública, més enllà que participi o no en els processos electorals.

Valguin com a exemple les dades d'una enquesta de 2007 sobre la imatge del Parlament, realitzada pel Centre d'Estudis d'Opinió (CEO). Sobre una mostra de 1.800 persones, el 50'9% ni tan sols saben dir el nom de tres diputats del Parlament de Catalunya; el 70'4% desconeixen el nom del president del Parlament; el 83'7% ignora que qualsevol ciutadà pot adreçar una consulta al Parlament o a algun diputat en particular; i el 85% no sap donar un nombre aproximat dels diputats de la cambra.

Per altra banda, del mateix estudi s'extreu la conclusió que qui segueix i coneix allò que es fa al Parlament, valora bé l'actuació de la institució. Per contra, aquells que reconeixen no fer-ne un seguiment, valoren també l'actuació dels parlamentaris, però ho fan en negatiu.

No podem acceptar que la gran majoria de la ciutadania catalana doni l'esquena a allò que fa el seu Parlament, que ignori qui són i què fan els seus representants i s'instal·li en tòpics negatius sobre el funcionament de les institucions i el sistema democràtic en conjunt. Al cap i a la fi, en democràcia, la sobirania correspon al poble i malament el sobirà que pren les decisions des de la ignorància i el desinterès.

Més enllà de les raons conjunturals, el desinterès i el distanciament perllongats afavoreixen la progressiva consolidació de l'anomenada desafecció de la ciutadania envers la política. Un concepte que ara sembla estar de

¹ Definició de «demagògia» segons el *Diccionari de Llengua Catalana* de l'editorial Albertí.

**Sense una cultura política forta
i estesa a totes les capes de la societat,
tota democràcia esdevé dèbil
davant les pròpies febleses
i vulnerable a la demagògia**

moda, però que ja fa anys que és objecte d'estudi en l'àmbit de la ciència política. Fa deu anys Richard Gunther, José Ramon Montero i Mariano Torcal analitzaven el descontentament i la desafecció envers la política a l'Estat espanyol, entesa aquesta com a «actitud sostinguda de llarga durada, diferenciada de la insatisfacció, que és de caràcter més puntual, en funció d'un o altre context».² I, cinc anys enrere, era el mateix Gunther qui plantejava amb dades a la mà que en línies generals el desinterès polític es trobava estretament vinculat a sentiments d'impotència i confusió respecte a la política.³

La confusió, el desconeixement, la ignorància, provoquen distanciament polític. Ara que tant es parla de capgirar aquest distanciament, que els partits polítics es plantegen com recuperar la connexió amb la ciutadania, potser caldria incidir en la pedagogia, en fer un pas més i no només cercar suports puntuals, sinó educar l'electorat. És a dir, a més de renovar certes estructures i formes de fer dels partits polítics —que en molts casos segueixen esquemes organitzatius caducs, ja no del segle XX, sinó fins i tot del XIX—, cal potenciar la vessant formativa i educativa, fer un esforç per explicar-se més i millor a la ciutadania. Buscar no només la persuasió dels votants, sinó

també i sobretot ajudar a formar-los com a ciutadans no només participatius, sinó també amb criteri propi.

En relació als riscos i debilitats de la democràcia, Sergio Rizzo i Gian Antonio Stella van escriure l'any passat un polèmic llibre d'investigació centrat en el cas d'Itàlia, *La Casta*, en què denuncien el que defineixen no com a «corrupció tècnica», però sí com a «perversió del sistema polític». Més enllà dels casos concrets als que fan referència, adverteixen que al seu país, la política té cada cop menys relació amb l'administració de les coses públiques i més amb el poder. Es queixen que a Itàlia —però caldria preguntar-se si a Catalunya som aliens al fenomen—, la política té el vici de mirar un horitzó molt proper i no atrevir-se mai a aixecar la línia. I el més important, tot i acusar la perversió del sistema polític i l'actuació dels representants polítics del seu país, insisteixen a remarcar que la solució ha de passar per la pròpia ciutadania, per la responsabilitat que aquesta té d'estar a sobre, informar-se i participar. Fent servir una de les expressions que ells utilitzaven, «quan la ciutadania no s'interessa per la política, els polítics deixen d'interessar-se per la gent».

Per tant, tota democràcia necessita que la ciutadania es mantingui interessada i implicada en la vida política. Precisament des del Parlament hem introduït una idea que ha esdevingut lema d'una activitat: el «Parlament a les Aules», de visites institucionals a les escoles del nostre país.

A imatge de la R+D+I (Recerca, Desenvolupament i Innovació) que l'economia productiva del país necessita

2 GUNTHER, R., MONTERO, J. R. i TORCAL, M., «Actitudes hacia la democracia en España: legitimidad, descontento y desafección» a *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*. Madrid, 1998.

3 GUNTHER, R. (ed.), *Politics, society and democracy: the case of Spain*. Westview Press. Colorado, 1993.

Un país com el nostre, on generacions senceres han crescut en la foscor de la Dictadura, atorga als polítics una obligació pedagògica que ni s'ha exercit ni s'exerceix de manera suficient

desenvolupar per ser competitiu en el món global, plantejament que socialment ens calen nivells elevats d' I+P (Informació i Participació) per preservar el bon funcionament i la competitivitat de la nostra democràcia.

L'objectiu és precisament ajudar a fer créixer l'I+P, a fer que els nivells d'informació i participació de la nova Catalunya que ara creix, siguin més elevats. O el que és el mateix, incidir en les escoles per crear a llarg termini una ciutadania amb l'energia democràtica i política que el nostre país necessita per als seus reptes de futur.

Pedagogia contra la Política-espectacle

La implicació política de la ciutadania és el millor antídoto contra les erosions i les debilitats que pateix qualsevol democràcia. Però, al seu torn, seguint amb el símil mèdic, calen uns requisits per a que la vacuna sigui efectiva i no un placebo sense cap altre efecte que fer creure que es fa el que en realitat no es fa. Si la participació política s'exerceix des de la ignorància, sense les propietats de la formació i el criteri propi, si el medicament és buit, no només no resoldrem els problemes, no només no posarem fi a les malalties, sinó que, a més, estarem participant d'un engany comú d'imprevisibles conseqüències.

No n'hi ha prou, doncs, amb fomentar la participació; cal que sigui fonamentada, exercida des del coneixement. Cal, per tant, combatre la política-espectacle, la que no

respon als interessos col·lectius sinó al punt de vista merament mediàtic en què tenen lloc els enfrontaments partidistes.

Hi ha grans debats en què la major part de la ciutadania es posiciona amb tanta radicalitat com poc coneixement, fent seguidisme cec. Cal preguntar-se si, per exemple, els que s'oposaven al retorn dels Papers de la dignitat, sabien realment de quins papers es tractava i per què eren a Salamanca; preguntar-se quants dels que s'expressaven amb contundència sobre el nou Estatut d'autonomia aprovat el 2006 en referèndum l'havien llegit o en coneixien els aspectes més importants; o quanta gent confon votar els representants de la ciutadania al Parlament amb votar el president del govern –fet que ha generat certa incomprensió en darreres convocatòries electorals. Hi ha molta gent que desconeix que en un sistema proporcional no és president qui té més suport directe dels electors, sinó qui aconsegueix el suport majoritari dels representants escollits en les eleccions, fet que teòricament garanteix que no governi algú a qui més del 50% de la ciutadania no vulgui com a president.

De la mateixa manera, moltes de les polèmiques generades en el debat públic al nostre país provenen d'una concepció de la política que no respon a la pluralitat del sistema català ni és conscient –o no vol ser-ho– del que significa «governar en coalició». En aquest sentit, el pluralisme impedeix plantejaments maximalistes i comporta mantenir la tradició històrica del pactisme –de dialogar i

El joc competitiu del sistema democràtic ha deixat en segon terme la funció pedagògica en favor d'una política-espectacle

arribar a acords sense imposicions– que caracteritzava el nostre país des de les assemblees de pau i treva del segle xi, l'antecedent de l'actual Parlament.

De fet, el lideratge únic i paternalista de les dictadures té el seu antagonisme en el lideratge col·lectiu de les democràcies, tot i que alguns puguin enyorar lideratges personalistes propis d'altres règims.

El fet és que sobre una base de cultura política democràtica poc elevada i consolidada, el debat públic es redueix a una repetició de consignes i afirmacions categòriques sense argumentar, que ressonen en rodes de premsa i tertúlies com a dogmes de veritat i s'acaben reproduint en bars i menjadors de casa. Recorda sovint Joseph Goebbels (1897-1945) i la repetició de la mentida, encara que sovint només es tracti de la repetició d'una mitja veritat fins a generar ciutadans o bé confosos, o bé tancats en una visió única de la realitat que coincideix amb els plantejaments d'un partit. I en el mar de la confusió o en el desert del pensament únic, el ciutadà acaba desconeixent les veritables conseqüències d'una decisió, d'un acord o d'un pacte, més enllà de com afecta la imatge d'un o altre partit o un o altre líder.

Cal insistir-hi, fer pedagogia, fer entendre que les decisions polítiques afecten el dia a dia de les nostres vides. Ja sigui de manera directa o indirecta, un o altre Estatut, una o altra llei, acaba condicionant els diners que una persona porta a la butxaca; afecta les possibilitats del seu temps lliure; acaba determinant si es pot veure o no un determi-

La política és pedagogia

La política és pedagogia

La política és pedagogia

La política és pedagogia

La política és pedagogia

La política és pedagogia

La política és pedagogia

La política és pedagogia

La política és pedagogia

La política és pedagogia

La política és pedagogia

La política és pedagogia

La política és pedagogia

La política es pedagógica

La confusió, el desconeixement i la ignorància provoquen distanciament polític. Ara els partits es plantegen recuperar la connexió amb la ciutadania, potser cal que incideixin en la pedagogia

nat canal de televisió, si podem agafar un transport públic per anar a la feina o si ens hem de comprar un vehicle propi, si la nostra mare haurà d'anar coixa o no un any mentre espera una operació de genoll; fins i tot ofereix o impedeix l'opció d'emocionar-se veient competir esportivament una selecció nacional. Tot això depèn de la política.

És aquesta traducció, entre decisió política i realitat quotidiana, el que cal visualitzar. No podem estar continuament donant voltes i més voltes sobre estratègies partidistes i enquestes d'intenció de vot. Molts polítics acaben parlant i actuant en clau de titulars, en l'acollida que li dispensaran els mitjans de comunicació, oblidant que, malgrat el poder dels mitjans en la societat moderna, aquests són precisament mitjans, no destinataris finals.

Quantes vegades no hem sentit que Catalunya és insolidària amb l'Estat espanyol, o que s'ha imposat una política repressiva contra l'ús i els drets de la llengua castellana al nostre país? O quants fets anecdòtics s'han presentat com a grans crisis insostenibles i inacceptables, gairebé al mateix nivell que el terrorisme d'Estat, la corrupció, la malversació de fons públics o la mala gestió i l'engany a la ciutadania?

N'hi ha que ho plantegen tot com un enfrontament continuat entre partits on es guanya o es perd, ja sigui un debat, un pacte o una elecció de representants del poble. Es dramatitza fins a l'extrem qualsevol situació. Això és espectacle, però no és realitat.

La política és complexa perquè és la posada en comú de les moltes realitats, de les moltes visions d'un país, que es troben amb l'ús de la paraula, del diàleg raonat, la discussió argumentada. Però d'arguments se'n senten pocs i de diàlegs, cap. Només monòlegs curts i simplistes, mitges veritats que cerquen el seu espai en els mitjans, cadascú des de la seva visió pròpia i tancada.

No es tracta de cercar responsables, sinó d'assumir que així anem per mal camí. Genera una tensió entre les forces polítiques que redueix el marge d'entesa entre elles, a més de desconfiança, desil·lusió, i descrèdit.

La política no s'acaba en interpretar amb ulls del segle XXI el que Nicolau Maquiavel (1469-1527) planteja per un món que, malgrat tot, ha quedat enrere. Política és, també i sobretot, el que es fa dia rere dia al Parlament; és la tasca de diputades i diputats, són les lleis aprovades, les que estan en procés d'elaboració o de discussió. I això ens afecta a tots, molt més que un creuament de declaracions o uns petits canvis en la intenció de vot a uns o altres partits.

Cal explicar-ho. L'interès en la política no pot refugiar-se en la crispació, en la tensió permanent sense motiu. Ens cal una mica més de calma en les reaccions, respecte a les institucions, a les persones i a les idees i, sobretot, reflexió argumentada per debatre i mantenir la política en l'espai de la realitat. Hi ha moltes maneres de fer un espectacle de la política, quan el realment important és treballar pel país amb mirada serena, el cap clar i amb perspectiva a mig i llarg termini.

Quan la ciutadania no s'interessa per la política, els polítics deixen d'interessar-se per la gent. La democràcia necessita que la ciutadania es mantingui interessada i implicada en la política

Cal tenir esperit crític per a denunciar els problemes i les seves causes estructurals, per a assenyalar quins són els errors. Però sense caceres de culpables i de desqualificacions personals que impedeixen que hi hagi la confiança necessària entre les forces catalanistes. El que ens cal és més cultura política i fer pedagogia dels reptes a què s'enfronta el catalanisme. Necessitem una societat ben informada, que s'impliqui i participi en la vida pública. No podem ser un país de clients, de súbdits del poder –tal com ha denunciat en repetides ocasions Josep-Maria Terricabras–,⁴ ens cal una societat en què cada persona tingui consciència dels seus drets i les seves llibertats, que s'adoni quan li manlleva aquests drets i aquestes llibertats en el mateix paquet que els impostos. Al cap i a la fi, tot és política, i ser-ne conscients és un pas imprescindible per a no ser manipulats.

Pedagogia de l'urgent i l'important

Vivim en una societat definida, entre altres coses, per la immediatesa. En els darrers anys, els avenços tecnològics ens han permès poder comunicar-nos a l'instant, escoltar una cançó tocant un botó, cuinar en 30 segons, posar-nos morenos en 15 minuts o comprar qualsevol cosa a qualsevol hora.

Això ha creat una dinàmica de «tot al moment». I la vida política no s'escapa d'aquesta acceleració. Cada cop més dependent dels mitjans de comunicació de masses, el dia a dia polític és condicionat pel dia a dia mediàtic.

Tanmateix, no es tracta de jutjar el paper dels mitjans de comunicació i informació, que tenen les seves regles i les seves responsabilitats. El que sí que cal saber veure és que, políticament, sovint l'urgent ens fa oblidar l'important. Preval la declaració ràpida, la precipitació, i pels efectes del mateix sistema polític s'imposen els plantejaments a curt termini. Determinats fets es sobredimensionen, se'ls atorga una importància absoluta que sovint no tenen.

Utilitzant termes que semblen antics, el debat polític pateix els efectes zàping i microones. Zàping perquè salta de conflicte en conflicte abans que no es resolguin. I dels representants polítics se n'esperen –i s'exigeixen– respostes i mesures polítiques de microones, d'efecte immediat, el que suposa una concepció equivocada del temps que exigeix la implementació de determinades polítiques públiques.

De rebot, en la mesura que les urgències s'imposen als temes de fons, les diferències polítiques es redueixen a la lògica «govern – oposició», o s'hi veuen condicionades, amb la consegüent confusió que això genera en la ciutadania, que es troba amb discursos polítics aparentment contradictoris.

Aquesta reflexió ve al cas respecte a les qüestions que van marcant l'agenda política del país. El finança-

⁴ SOL, S., Entrevista a Josep-Maria Terricabras. *Eines per a l'Esquerra Nacional*. Número 3, pàgines 119-130. Fundació Josep Irla. Barcelona, 2008.

No podem acceptar que la ciutadania doni l'esquena al que fa el seu Parlament i s'instal·li en tòpics negatius sobre el funcionament de les institucions i el sistema democràtic

ment, l'Estatut, l'aigua, l'energia, la immigració, l'estructura productiva o les infraestructures de transport apareixen en moments d'urgència i deriven en mesures moltes vegades tàctiques, no sempre amb el marge suficient per prendre una perspectiva de futur i de país.

Ens cal, doncs, que l'opinió pública diferenciï amb més claredat les urgències de les qüestions de fons, entre altres raons perquè això permetria fins a cert punt poder-se escapar del tacticisme polític i poder plantejar acords de país i d'unitat en els grans reptes nacionals.

O, el que és el mateix: si entre tots ajudem a facilitar la distinció entre el pas immediat i el rumb de futur, la política catalana acabarà fent millor servei al país.

Pedagogia sobre els reptes de país

Seguint la mateixa lògica, més enllà de les situacions d'emergència –que han introduït determinats temes importants en l'agenda pública– Catalunya necessita posar sobre la taula una sèrie de debats i decisions de país. Cal fer un debat serè, sense pressió, amb més perspectiva, sobre el tema de l'aigua –i no solament fer-lo enmig d'una situació d'emergència– i prendre decisions de futur.

El mateix passa amb la immigració, debat pendent sempre ajornat, o amb l'energia. Un cop deixada enrere l'apagada metropolitana de l'estiu de 2007 i abans que es reproduïssin o esdevinguin constants en altres territoris del

país, s'ha de parlar de les opcions que hi ha amb serenitat, amb rigor, i analitzar les darreres experiències en eficiència energètica, les possibilitats en innovació i recerca i els grans projectes d'infraestructures energètiques. I cal parlar del que necessitem i del que volem.

Ni podem aplaçar els debats més del compte, ni podem posar-nos a mans de la precipitació de les urgències.

Així mateix, cal tenir present que mai no és només un debat tècnic. El coneixement tècnic i científic és el que posa les opcions sobre la taula, però sempre, sempre, hi ha una decisió ideològica, política, ja que tota decisió comporta costos i beneficis, ja siguin socials, econòmics o mediambientals. Sempre acaba essent una decisió política, que depèn de criteris, idees i prioritats socials i econòmiques.

Per altra banda, cal tenir en compte de manera imprescindible, a l'hora de fixar les capacitats i els escenaris de futur de Catalunya, les relacions amb altres territoris, com el País Valencià o les Illes Balears. El món actual és un món de cooperacions, de projectes comuns des de la pròpia identitat. I és evident que Catalunya no es pot plantejar el futur ignorant que molts dels seus reptes tenen vincles i interessos comuns amb aquests altres territoris; començant a curt termini el nou model de finançament, ja que patim del mateix mal. I també és fer pedagogia reconèixer que, històricament, tots plegats hem de fer un immens mea culpa pel que fa a les relacions

Cal combatre la política-espectacle, la que no respon als interessos col·lectius sinó al punt de vista merament mediàtic en què tenen lloc els enfrontaments partidistes

amb el País Valencià, i també, encara que amb un grau diferent, amb les Illes Balears.

Avui, més enllà d'un espai cultural i lingüístic, conformem amb els territoris del nostre entorn –fronteres administratives a banda– un espai geoestratègic que, amb una o altra fórmula, cal articular.

Perspectiva de sostenibilitat

Per altra banda, cal fer pedagogia de la sostenibilitat, en el seu sentit més ampli, com a perspectiva necessària a l'hora d'analitzar els grans debats sobre el model del país.

Tothom ha acceptat el concepte de sostenibilitat, i aquest s'ha introduït arreu de manera transversal. No es tracta només de la sostenibilitat mediambiental, sinó també la social, l'econòmica i la financera. S'ha assumit, almenys en els discursos polítics i en els de les empreses, la necessitat de pensar en clau global i de pensar en clau de futur, de pensar en les conseqüències.

Cal que els grans debats públics es plantegin amb rigor i amb el criteri de la sostenibilitat a la capçalera. És a dir, plantejar-los amb la perspectiva de les conseqüències presents i futures, no solament en relació amb els recursos i el medi ambient –que també– sinó amb les conseqüències socials i econòmiques. En definitiva, pensar i decidir en clau de país i de futur.

Perquè, de fet, molts dels problemes que pateix actualment Catalunya provenen precisament d'un creixement descontrolat i desordenat al llarg de dècades i de l'abandonament de mesures que anessin corregint o oferint nous escenaris per al desenvolupament. El creixement dels darrers temps es va fer massa sovint pensant en la immediatesa i no en la capacitat de futur dels recursos del país.

Per tant, caldria plantejar abans de tot l'escenari de possibilitats de futur. No es tracta de buscar més recursos sense fi, sinó de plantejar quins són els recursos que tenim, els que podrem tenir i les diverses opcions de desenvolupament sobre la base dels diversos recursos disponibles. Dissenyar un escenari de país, encara que abans haurem de resoldre també la qüestió del poder de decisió, la capacitat que tenim de fer realitat allò que els catalans volem.

Em refereixo a la capacitat de prendre decisions de manera plena i lliure des de Catalunya per adaptar-la als canvis socials, econòmics, productius, culturals, fins i tot vitals, dels nostres temps; em refereixo a deixar de malgastar temps i energies demanant i negociant permanentment amb l'Estat del que ara formem part qualsevol decisió política important per al país. Perquè encara que de vegades ho vulguem ignorar, avui Catalunya és una comunitat autònoma de règim comú de l'Estat espanyol i els catalans no podem decidir plenament i lliurement ni sobre el nostre present ni sobre el nostre futur.

Potser va essent hora que els nostres governs i els representants polítics catalans a qui tan sovint es critica puguin assumir una vegada per totes les responsabilitats sense excuses

Tot i els 28 anys de desenvolupament del nostre autogovern, continuem essent una comunitat autònoma de règim comú en un estat que es manté centralista en el poder de decisió i que ha demostrat que no té cap intenció de deixar de ser-ho. Potser va essent hora que els nostres governs i els representants polítics catalans a qui tan sovint es critica puguin assumir una vegada per totes les responsabilitats sense excuses.

Conclusió

Tot plegat, aquestes són només unes reflexions incompletes sobre alguns dels molts aspectes relacionats amb el paper que hauríem d'assumir els polítics quant a la necessitat de fer més pedagogia de la política entre la ciutadania.

En línies generals, es tractaria d'explicar i fer entendre a la població quin és el sistema polític i com funciona, i quines són les seves responsabilitats per a garantir el bon funcionament de la democràcia.

En un segon plànol, defugir dels vicis del sistema polític i anar més enllà de la recerca del vot, ajudar a fer ciutadans participatius des de l'ètica del republicanisme.

I, per últim, a l'hora d'encarar els debats públics de la política catalana, plantejar-los amb més rigor, situant-los en la seva justa dimensió. Defugir la miopia de la immediatesa i ajudar a entendre els reptes i els problemes des

d'una perspectiva més àmplia, assenyalant els possibles escenaris a mig i llarg termini.

Un cop fet això, podrem plantejar amb serenitat les propostes responsables i valentes que la nova Catalunya del segle XXI, la que estem construint gairebé sense adonar-nos, veritablement necessita. |

+ INFO

Articles

GUNTHER, R., MONTERO, J. R. i TORCAL, M., «Actitudes hacia la democracia en España: legitimidad, descontento y desafección» a *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*. Madrid, 1998.

SOL, S., Entrevista a Josep-Maria Terricabras. *Eines per a l'Esquerra Nacional*. Número 3, pàgines 119-130. Fundació Josep Irla. Barcelona, 2008

Llibres

GUNTHER, R. (ed.), *Politics, society and democracy: the case of Spain*. Westview Press. Colorado, 1993.

RIZZO, S. i STELLA, G. A., *La Casta*. Rizzoli. Milà, 2007

Enllaços

 Centre d'Estudis d'Opinió
ceo.gencat.cat

 Parlament de Catalunya
www.parlament.cat